

UNIVERZITA KARLOVA
Filozofická fakulta
Ústav románských studií

Bakalářská práce

Veronika Sochorová

Vliv angličtiny na současnou brazilskou portugalštinu

The Influence of English on Contemporary Brazilian Portuguese

2018

Vedoucí práce: PhDr. Jan Hricsina, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Hricsinovi, Ph.D., za cenné rady a připomínky, které mi poskytl při psaní této práce. Také bych ráda poděkovala Aně Simõesové za korekturu portugalského resumé.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2. 5. 2018

.....

Veronika Sochorová

Klíčová slova:

Brazílská portugalština, angličtina, jazykový kontakt, kulturní kontakt, portinglês, anglicismy

Key words:

Brazilian Portuguese, English, language contact, cultural contact, Portinglês, Anglicisms

Abstrakt:

Tato bakalářská práce podává přehled vlivu, jaký angličtina skrze jazykový a kulturní kontakt vyvíjí na současnou brazilskou portugalštinu. Práce je rozdělená do sedmi částí a na základě studia sekundární literatury popisuje nejprve dějiny kontaktu Brazílie s anglofonními zeměmi. Chronologicky pak práce přechází na současný kontakt. Věnuje se dnešnímu výjimečnému postavení angličtiny ve světě. Připomíná, že velkou roli v ovlivňování jazyka hrají i mimojazykové faktory, které souvisí s anglofonní kulturou, životním stylem i technologickým rozmachem, a věnuje se i jazykové politice Brazílie. Následně práce uvádí příklady vlivu angličtiny na konkrétních rovinách brazilské portugalštiny: lexiku, syntaxi a pravopisu. V neposlední řadě práce také zmiňuje interjazyk *portinglês* a stručně i vliv portugalštiny na angličtinu.

Abstract:

This bachelor thesis offers an overview of the influence that English has on contemporary Brazilian Portuguese. The thesis is based on secondary literature and it is comprised of seven parts. The first part describes history of linguistic and cultural contact that Brazil has had with English-speaking countries. The thesis then moves chronologically to the current contact. It mentions the unique position of English as a *lingua franca*. The text also explains that many extra-linguistic factors are involved in the development of a language; these are connected to culture and lifestyle of English-speaking countries as well as technological development. The thesis also addresses the topic of Brazilian language policy. The subsequent three parts describe specific examples of lexical, syntactical and orthographical influence. Finally, the thesis also describes other results of the language contact, namely: *Portinglês*, an interlanguage, and the influence of Portuguese on English.

Obsah

1. Úvod	8
2. Historický a kulturní průřez jazykovým kontaktem angličtiny a portugalštiny	10
3. Současný vliv angličtiny na portugalštinu	14
3.1. Angličtina – globální jazyk	14
3.2. Jazykový vliv anglofonní kultury a společnosti	16
3.2.1. Filmy	16
3.2.2. Hudba	16
3.2.3. Reklama	17
3.2.4. Nové technologie	18
3.2.5. Sdělovací prostředky	19
3.2.6. Vzdělávání	20
4. Jazyková politika Brazílie	22
4.1. Vnímání cizích slov veřejností	24
4.2. Původní vs. překladové texty	25
5. Vliv na lexikum	26
5.1. Důvody přejímání cizích slov	26
5.2. Typy lexikálních jednotek cizího původu	27
5.2.1. Slova a slovní spojení citátová	27
5.2.2. Slova a slovní spojení přejatá	27
5.2.3. Kalky	27
5.2.3.1. Slovotvorné kalky	27
5.2.3.2. Frazeologické a sémantické kalky	28
5.3. Dělení lexikálních jednotek podle původu	28
5.3.1. Internacionalismy	28
5.3.2. Slova přejatá z konkrétních jazyků	29
5.3.2.1. Anglicismy	29
5.4. Stupeň zdomácnění	29
5.4.1. Nová pravidla portugalského pravopisu	30
5.5. Výpůjčky	30
5.5.1. Výpůjčky z angličtiny, ke kterým existuje portugalský ekvivalent	31
5.5.2. Výpůjčky z angličtiny, ke kterým neexistuje portugalský ekvivalent	31
5.6. Pseudovýpůjčky	32
5.7. Rozšíření významu (extenze)	32

5.8.	Internetová komunikace	33
5.8.1.	Citoslovce	33
5.9.	Onomastika	33
5.9.1.	Jména firem a značek	34
6.	Vliv na syntax.....	36
6.1.	Předložky na konci věty	36
6.2.	Gerundismo	37
6.3.	Nadužívání pasiva	38
7.	Vliv na pravopis	39
8.	Další výsledky kontaktu angličtiny a portugalštiny	40
8.1.	Portinglês.....	40
8.2.	Vliv portugalštiny na angličtinu.....	43
9.	Závěr.....	45
10.	Resumo em português.....	47
11.	Bibliografie.....	49

1. Úvod

Jak tvrdí Nunes Santosová (2016: 75), jazyk je živý organismus, který je vyvíjen lidmi. Jako každý živý organismus se vyvíjí a mění. Je ovlivňován celou řadou faktorů a jedním z nich je interakce s ostatními jazyky. Na základě tohoto jazykového kontaktu se obohacuje nejen slovní zásoba, ale ostatní jazyky mohou mít vliv i na syntax, na pravopis nebo například na výslovnost.

Vliv jednotlivých jazyků se také v průběhu dějin mění. Portugalština byla v průběhu svého vývoje pod ovlivněním mnoha jazyků – ať již to byla latina, arabština, nebo později francouzština či v Jižní Americe indiánské jazyky. Lusofonní kultury po dlouhou dobu vnímaly jako jazyk vzdělavců francouzštinu, dnes však dominantní vliv na portugalštinu (stejně jako na většinu dalších světových jazyků) vyvíjí angličtina a ta také vystřídala francouzštinu na postu prestižního jazyka.

Angličtina je dnes rozšířená po celém světě. Angličtina působí na jiné jazyky především přes sdělovací prostředky, anglofonní kulturu (především hollywoodskou a hudební produkci) i technologický vývoj. Například terminologie IT odvětví v mnoha jazycích nemá domácí ekvivalenty, ale rovnou přejímá anglické termíny.

Cílem této práce je popsat a zanalyzovat různé aspekty vlivu angličtiny na současnou brazilskou portugalštinu. Vzhledem ke geografickému umístění Brazílie i současné globální situaci se v brazilské variantě portugalštiny projevuje zejména vliv USA. V Brazílii mají na portugalštinu velký vliv nejen americké filmy, sport, technický rozvoj a obchodní vztahy, ale i Brazilci, kteří se po studiu v USA vrací zpět a také v poslední době důraz na výuku angličtiny ve školách.

Práce je rozdělená do sedmi částí. První z nich popisuje historický průřez jazykovým kontaktem mezi angličtinou a brazilskou variantou portugalštiny. V této části je zmíněn mimojazykový kontakt mezi Brazílií a anglofonními národy, protože právě ten má značný vliv na vývoj jazyka. Druhá část pak přechází od historie k současnosti a zaměřuje se na současný kontakt a současný vliv angličtiny na portugalštinu, popisuje globální postavení angličtiny jako *lingua franca* a také vliv anglofonní kultury. Třetí část popisuje jazykovou politiku Brazílie a také to, jak cizí slova vnímá veřejnost. Následující tři oddíly se věnují vlivu angličtiny na konkrétní oblasti jazyka; jmenovitě vlivu lexikálnímu (v této části jsou popisovány například výpůjčky, kalky, pseudovýpůjčky ale i proces zdomácnění cizích

slov nebo specifika internetové komunikace a vlastních jmen), vliv syntaktický a vliv na pravopis. Poslední úsek práce se pak věnuje ostatním vlivům kontaktu mezi oběma jazyky, které neodpovídají předchozím kategoriím. Konkrétně se jedná o interjazyk *portinglês*, který vznikl v USA analogicky se známějším interjazykem *spanglish*, a je zde také stručně zmíněn vliv portugalštiny na angličtinu, protože jazykový kontakt je vždy oboustranný.

2. Historický a kulturní průřez jazykovým kontaktem angličtiny a portugalštiny

Vzhledem k tomu, že jazyk se vyvíjí kontaktem s jinými jazyky a ten vychází z historických, politických, obchodních a kulturních styků, je třeba zde stručně zmínit dějiny kontaktu Brazílie s anglofonními zeměmi. Z geografické polohy a historických souvislostí je zřejmé, že důležité pro vývoj brazilské portugalštiny z anglofonních zemí byly zejména USA a Velká Británie.

Pokud budeme postupovat chronologicky a popisovat pouze významnější okamžiky styků Brazílie s těmito dvěma zeměmi, tak bychom měli začít již v době krátce po objevení území dnešní Brazílie. Angličané se do jisté míry podíleli na námořních objevech a v té době se po světových mořích plavili nejen angličtí obchodníci a dobrodruzi, ale také piráti. Od konce 16. století se na území dnešní Brazílie zastavovali angličtí piráti. Nejznámějším z nich byl Thomas Cavendish, který byl na jihu dnešní Brazílie za svůj život několikrát. Později Britové několikrát navštívili i oblast kolem Recife a Olindy, ale nikdy žádnou z těchto oblastí neosídlili.

Významnější rozvoj vztahů Spojeného království s územím dnešní Brazílie tak nastal až v době, kdy se do Brazílie přesídlil portugalský královský dvůr a Spojené království pocítilo dopady Napoleonovy kontinentální blokády. Napoleon tlačil na evropské země včetně Portugalska, aby přerušily své obchodní i politické styky se Spojeným královstvím a přidaly se k blokádě. V důsledku této blokády se Spojené království více zaměřilo na obchod s Amerikou, tedy i s oblastí Brazílie.

Přesto vztahy mezi Portugalskem a Spojeným královstvím byly v té době velmi dobré a Portugalsko se spřízněné zemi snažilo pomoci. Proto byla v roce 1810 mezi Portugalskem a Spojeným královstvím, které trpělo pod Napoleonovým tlakem, podepsána obchodní dohoda. Na základě této dohody získali Angličané například mimořádnou celní úlevu na vývoz svého zboží do Brazílie. Britové si v kolonii postavili vlastní instituce i obchodní infrastrukturu.

V dubnu 1821 se portugalská královská rodina vrátila do Lisabonu. Angličané však v Brazílii zůstali a jejich aktivity v Brazílii vrcholily mezi lety 1825 a 1827. Následně jejich vliv v Brazílii začal upadat, protože vznikly konflikty způsobené negativním postojem britské vlády vůči obchodu s otroky.

Stěžejním krokem pro rozvoj mezinárodních vztahů i brazilské národní identity a další vývoj dějin bylo vyhlášení nezávislosti Brazílie na Portugalsku v roce 1822. První zemí, která nově vzniklou zemi uznala, byly Spojené státy v roce 1824. Spojené státy v té době vycházely ze své zahraniční politiky, založené na Monroeově doktríně z roku 1823. Především tedy vycházely z první hlavní zásady: „americká pevnina od této chvíle nebude předmětem kolonizace žádné evropské mocnosti,“ (Tindall a Shi, 2008: 190) proto podporovaly osamostatňování se zemí na americkém kontinentu. K brazilskému vyhlášení nezávislosti se pozitivně postavila i Británie. Tehdejší britský ministr zahraničních věcí George Canning prohlásil: „Obchodní zájmy Spojeného království jednoduše nedovolují, abychom ve sporu Portugalska s Brazílií stáli na straně mateřské země“ (Klíma, 1998: 188). Británie následně sehrála i roli prostředníka v přesvědčování Portugalska, aby brazilskou nezávislost také uznalo.

Pro nově vzniklé nezávislé císařství bylo velmi důležité udržovat obchodní styky. Velká Británie byla jedním z důležitých obchodních partnerů. Když však Brazílie v roce 1844 (po vypršení dohody z roku 1810) zvýšila celní tarify pro Británii z 15 % na 30 %, Londýn zareagoval zabíráním otrokářských plavidel. Otroci byli v Brazílii potřeba, zemi chyběla pracovní síla. V roce 1845 Británie přijala zákon *Aberdeen Act*, na jehož základě britské válečné lodě zajímaly otroky plující do Brazílie a dokonce mohly otroky zajímat i na souši. V Brazílii propukla krize. Nakonec Brazílie v roce 1850 prohlásila obchod s otroky za pirátství. S konečnou platností však bylo v zemi otroctví zrušeno až v roce 1888.

Spojené království sehrálo velkou roli v modernizaci Brazílie. Důležité byly především britské investice i finanční půjčky a obchodní dohody, na jejichž základě v období druhého císařství Británie vyvážela do Brazílie své produkty a Brazílie jí levně dodávala suroviny.

Zatímco v době císařství Brazílie udržovala kontakty zejména s evropskými monarchiemi, tak když byla v roce 1889 v Brazílii ustanovena republika, začaly kvést vztahy se Spojenými státy. V roce 1891 byla pak přijata první republikánská ústava v Brazílii, která za svůj vzor měla ústavu USA. I první vlajka brazilské republiky kopírovala návrh vlajky USA.

Konec devatenáctého století se ve Spojených státech pojí s panamerikanismem, kdy se USA aktivně snažily zlepšit obchodní a politický kontakt se státy Latinské Ameriky. To

bylo z hlediska Brazílie velmi dobře načasováno, protože nově vzniklá republika si chtěla zajistit vřelé vztahy s USA.

Na začátku dvacátého století se politika USA ve vztahu k Latinské Americe proměnila a vycházela z intervencionalismu založeném na Monroově doktríně. Toto směřování zahraniční politiky USA přetrvávalo až do konce dvacátých let.

V roce 1929 vypukla v USA hospodářská krize, která se rychle rozšířila do světa a tvrdě zasáhla i Brazílii. Brazilské produkty již na světových trzích nešly na odbyt a následoval strmý hospodářský úpadek. K moci se v Brazílii dostal Getúlio Vargas a americké úřady váhaly, zda mají nový brazilský režim oficiálně uznat, či ne. Vztahy mezi oběma zeměmi se zlepšily až s politikou dobrého sousedství, kterou Vargas přijal pozitivně. Politiku dobrého sousedství v USA zavedl prezident Franklin D. Roosevelt ve třicátých letech minulého století. Důvodem změny oficiálního přístupu vůči jižnímu kontinentu byla celá řada faktorů, např. velká hospodářská krize, nestabilita v Evropě a odpor států Latinské Ameriky vůči stávající politice USA.

Ve Spojených státech vyvolaly obavy Vargasovy sympatie s fašismem i vznik tzv. Nového státu v Brazílii v roce 1937. Hlavní obavy byly pak spojeny s rozkvétajícím obchodem mezi Brazílií a nacistickým Německem. Nakonec ale Brazílie ve druhé světové válce, stejně tak jako v první, stála po boku USA a Velké Británie a měla své muže na frontě v Evropě.

Po válce však mezi USA a Brazílií vzniklo napětí, které bylo způsobeno faktem, že v Brazílii přetrvával vojenský nedemokratický režim i tím, že Brazílie nesouhlasila s USA v otázkách lidských práv a šíření jaderných zbraní.

V roce 1961 se opět změnila politika USA vůči jižní Americe. Po neúspěchu v Zátocě svíní na Kubě se Spojené státy snažily zmírnit negativní reakce států jižní Ameriky zavedením Aliance pro pokrok. Tento plán prezidenta Johna F. Kennedyho měl nabídnout jižnímu kontinentu hospodářskou a sociální pomoc a také ho odvrátit od komunistických tendencí.

Je tedy zřejmé, že mezinárodní vztahy mezi Brazílií a Spojeným královstvím i Spojenými státy se vyvíjely (a vyvíjí) dle kontextu celosvětových dějin. V Brazílii lze vliv anglofonních států poměrně snadno rozdělit chronologicky. Do vyhlášení republiky převládal vliv Spojeného království, po vyhlášení republiky se dominantním stal vliv

USA. Zároveň je nutné připomenout, že pro vliv jazykového kontaktu je důležitý především vliv kulturní, který ale do značné míry vychází právě z politického kontaktu a obchodních styků.

3. Současný vliv angličtiny na portugalštinu

3.1. Angličtina – globální jazyk

Angličtina má v dnešním globalizovaném světě výjimečné postavení. Je to současná *lingua franca*. Angličtina na tomto postu z geopoliticko-historických i socio-kulturních důvodů postupně nahradila francouzštinu, která byla dlouho vnímána jako prestižní jazyk mezinárodní komunikace. Dominantní role angličtiny jako globálního jazyka se potvrdila po první a druhé světové válce, kdy si angličtinu jako svůj pracovní jazyk (popř. jeden z pracovních jazyků) zvolila celá řada nadnárodních institucí a organizací.

Potenciál angličtiny a jejího světového uplatnění byl budován nejprve v 19. století Spojeným královstvím, koloniální mocností, a později především prudkým rozmachem ekonomiky USA. Crystal (2007: 120) uvádí, že angličtina „byla ve správnou dobu na správném místě.“ Angličtina byla jazykem největší světové ekonomiky ve 20. století (tedy ekonomiky USA) a tak, když se v té době začaly objevovat nové technologie a s nimi i nové příležitosti využití jazyka, angličtina byla na správném místě. Stala se jazykem celé řady odvětví, která později začala ovlivňovat každodenní život, např. tisk, reklama, film, doprava, komunikace...

Od té doby počet mluvčích angličtiny stále roste. V současnosti má angličtina cca 370 milionů rodilých mluvčích a cca 610 milionů nerodilých mluvčích (Crystal, 2007), kteří jazyk ovládají na různých úrovních. Nerodilí mluvčí tedy výrazně rodilé převyšují svým počtem. Důsledkem toho, že angličtina je dnes tak rozšířeným jazykem (hovoříme dokonce o mezinárodní nebo globální angličtině), je, že angličtina se stává bohatší a rozmanitější a dělí se do lokálních variant (například singapurská angličtina nebo indická angličtina).

Vzhledem k velké různorodosti současné angličtiny i jejích mluvčích vznikají snahy o určitou typologii jazykových uživatelů angličtiny. Zřejmě nejznámější je dělení amerického lingvisty Braje Kachra (1991).

Kachru uživatele angličtiny dělí na:

1. Vnitřní kruh – země, kde je angličtina oficiálním jazykem a pro většinu obyvatelstva i jazykem rodným (např. USA, Spojené království, Austrálie).
2. Vnější kruh – země, kde je angličtina přítomná z historických důvodů. Do těchto zemí se rozšířila kvůli kolonizaci a dodnes je zde oficiálním jazykem (např. Indie, Singapur, Nigérie).
3. Rozšiřující se kruh – země, kde angličtina nemá žádné zvláštní oficiální postavení. Avšak dnes má v těchto zemích jakožto *lingua franca* značný vliv (např. Rusko, Čína nebo Brazílie).

Obecně pak platí, že rodilí mluvčí angličtiny jsou uživatelé jazyka, kteří pochází z tzv. vnitřního kruhu. Tito mluvčí a jejich používání jazyka stanovují jazykovou normu, která se pak šíří do zemí vnějšího kruhu i zemí rozšiřujícího se kruhu, kde má značný vliv na domácí jazyky.

Angličtina má nejen velký počet mluvčích (ať již rodilých nebo nerodilých), ale také velkou společenskou prestiž, která vychází z historického koloniálního základu a je dále rozvíjena moderním užíváním jazyka. Tyto rysy, především vysoký počet uživatelů jazyka a společenská prestiž, způsobují, že angličtina má velký vliv na ostatní jazyky, se kterými přirozeně přichází do kontaktu. V této práci se věnujeme právě vlivu angličtiny na současnou brazilskou portugálštinu, protože v posledních desetiletích je tento vliv skutečně značný a promítá se do lexika, syntaxe i pravopisu brazilské portugálštiny.

3.2. Jazykový vliv anglofonní kultury a společnosti

Pro šíření vlivu angličtiny na další jazyky, včetně portugalštiny, má velkou roli anglofonní kultura. Angličtinou jsou totiž obyvatelé Brazílie doslova obklopeni. Slyší ji z filmů, písniček i reklamy. Některé oblasti zájmu, jako například informační technologie nebo terminologie managementu či marketingu zcela vychází z angličtiny. Angličtina je také přinejmenším mladšími generacemi brazilské společnosti vnímána jako prestižní jazyk, který je spjat s prestižní americkou kulturou.

3.2.1. Filmy

Přestože poslední dobou opět roste podpora domácí filmové produkce, tak jen málo celosvětově úspěšných filmů bylo natočeno v jiném jazyce než v angličtině. Crystal (2007: 99) uvádí, že celosvětově bylo v roce 2002 více než 80 % nově uváděných úspěšných filmů v angličtině.

Dnes na vrcholu filmového průmyslu jednoznačně stojí Hollywoodská produkce. Hollywoodské filmy se rychle šíří po celém světě. Po světě šíří nejen angličtinu, ale i americký životní styl.

Také v Brazílii jsou americké filmy velmi oblíbené. Například dle brazilského filmového časopisu FilmeB (2015: 34) byla většina filmů v brazilských kinech cizojazyčná. Pouze 13 % filmů bylo domácích. Z jazykového úhlu pohledu je také zajímavým faktem, že dle stejného zdroje 59 % filmů bylo dabováno a pouze 28 % filmů bylo titulováno.

3.2.2. Hudba

Hudba je další kulturní oblastí, kde mají anglofonní země velký vliv. Některé hudební žánry jako například jazz nebo blues vznikly v anglofonních kulturách a odtamtud se rozšířily po celém světě. Mnoho amerických nebo britských zpěváků a kapel si získalo oblibu u posluchačů na všech kontinentech a skrze jejich texty se šíří i angličtina.

I dnes ve světě pop music převažuje angličtina. Dnes se po celém světě hrají ty samé hity. Globalizace způsobila, že když odjedeme na jiný kontinent, tak z rádia se stále budou linout ty samé písně.

Vliv angličtiny se projevuje i na názvech brazilských kapel, protože některé volí anglický název. Stejně tak někteří brazilští zpěváci a kapely zpívají i v angličtině.

Zároveň i terminologie spjatá s moderní hudbou vychází z angličtiny (terminologie spjatá s klasickou hudbou pak byla často přejata z italštiny). Jedná se o případy, kdy brazilská společnost spolu s novým žánrem přejala i jeho název a nevytvářela si svůj vlastní. Příkladem může být *rock*, *jazz*, *hip hop* nebo *metal*.

3.2.3. Reklama

Konzumní společnost USA ovlivnila jazyk i skrze reklamu a marketing. Reklama nabyla na významu právě ve Spojených státech, odkud se postupně šířila do celého světa. Úzkou historickou vazbu mezi angličtinou a reklamou, která je ještě zdůrazněna tím, že mnoho firem pochází z anglofonního světa, vnímáme v tom, že angličtinu nalezneme v reklamních sděleních po celém světě, a to i v zemích, kde angličtina nemá žádný oficiální status (Crystal, 2007: 94).

To je také případ Brazílie, která je v posledních letech centrem zájmu nadnárodních společností. Bhatia (2009: 603) uvádí: „Vzhledem k nasycenosti tradičních městských a domácích trhů hledají prodejci trhy nové. Venkovské nebo polovenkovské oblasti v zemích jako je Indie, Čína nebo Brazílie jsou potencionálně velmi slibné trhy.“

De Mendoça Borges (2007: 39) tvrdí, že vliv zahraniční reklamy se do Brazílie dostal na konci devatenáctého století a výrazně posílil ve 30. a 40. letech, kdy v Brazílii začaly působit reklamní agentury z USA. V té době se importovaly produkty i s původními reklamami, které se často ani nepřekládaly. I dnes mnohé značky používají své původní motto v angličtině i v ostatních zemích světa – v Brazílii je to např. Nike se sloganem „*Just do it*“, Adidas „*Impossible is Nothing*“ nebo Nokia „*Connecting people*“.

V konzumní společnosti má reklama poměrně velkou roli v inovačním používání jazyka. Reklamní sdělení se totiž snaží zaujmout své publikum všemi možnými prostředky. Kromě používání poutavých vizuálů mezi tyto prostředky patří i používání slov cizího původu či vytváření novotvarů. Bhatia (2009: 615) dokonce uvádí: „Používání více jazyků obecně a především angličtiny je nepsaným pravidlem mezinárodní reklamy, které umožňuje firmám přizpůsobit sílu a apel jejich sdělení potřebám budování identity, značky a sociopsychologického vykreslení produktu ale i zamýšleného publika.“

Dle Bhatii (2009: 607) je angličtina v zemích vnějšího a rozšiřujícího se kruhu (dle rozdělení Kachra, viz výše) považována za velice vlivný prvek v reklamě. Ve většině případů ji nalezneme jako prvek, který má upoutat pozornost, objevuje se na obalech, ve sloganech nebo v názvech firem či produktů (viz kapitola 5.9.1.)

3.2.4. Nové technologie

Další oblastí, kde má angličtina dominantní postavení, jsou nové technologie a především informační a komunikační technologie. Zrod většiny těchto moderních technologií (od počítačů, přes internet, až po chytré telefony) je spojen s anglofonními zeměmi. Angličtina má v oblasti IT i technologií obecně velmi privilegované postavení. V angličtině vzniká velké množství softwaru (a ne všechen se lokalizuje do menších jazyků). Zároveň angličtina je jazykem, ve kterém je na internetu dostupných nejvíce informací a např. 80 % veškerých elektronicky uložených informací je v angličtině (Crystal, 2007: 115). Na základě takto stabilního postavení je zřejmé, že v této oblasti má angličtina mimořádný vliv na ostatní jazyky. Tento vliv se projevuje především velkým objemem přejatých slov.

Důvodů velkého objemu přejímání původních anglických pojmenování je několik:

- Často se jedná o nový koncept, který není v domácím jazykovém prostředí znám. Kromě konceptu samotného se importuje i jeho původní pojmenování.
- V některých případech se terminologie nepřekládá, protože při práci s počítačem se v ní po celém světě setkáváme v angličtině. Jedná se

například o počítačové řádkové příkazy. Odborníci, kteří s nimi pracují, je vždy znají v angličtině.

- Dalším důvodem je také prestiž nejen anglofonního světa, ale i informačních technologií.

V portugalštině se tak setkáme z oblasti informačních technologií s přejatými termíny jako *software*, *hardware*, *video*, *disquete*. Najdeme však i příklady sémantického rozšíření významu na základě anglického významu, např. *computador* nebo *memória*, i kalků, např. *computador pessoal* (od *personal computer*), nebo *cartão inteligente* (od *smart card*).

Café de Miranda (1992: 33) upozorňuje na to, že při přejímání původní anglické terminologie z oblasti informačních technologií vznikají značné rozdíly mezi Portugalskem a Brazílií. Na základě svého výzkumu, který porovnával terminologii IT v Portugalsku a v Brazílii uvádí, že termíny se často liší, např.

termín užívaný v Portugalsku	termín užívaný v Brazílii
sistema operativo	sistema operacional
decodificação	descodificação
linguagem máquina	linguagem da máquina

Tyto rozdíly ukazují, že obě země k přejímání slov přistupují rozdílně. Zároveň Café de Miranda upozorňuje na to, že tyto rozdíly mohou způsobovat problémy při výměně informací mezi oběma zeměmi a zároveň způsobují nekompatibilitu mezi softwarem portugalské a brazilské provenience.

3.2.5. Sdělovací prostředky

Velkou roli v používání jazyka mají i sdělovací prostředky. V dnešním globalizovaném světě mnoho lidí čte i zahraniční tisk nebo se dívá na zahraniční televizní pořady. Tomu se do jisté míry přizpůsobila i původně americká či anglická média. Crystal (2007: 93) připomíná, že celá řada anglicky psaných novin má i mezinárodní verze určené pro světové čtenáře. Jsou to například *International Herald-Tribune*, *US Weekly* nebo *International Guardian*. Tyto

verze jsou pro cílové publikum adaptovány po stránce obsahové – nepodávají tolik informací např. z lokální britské politické scény a soustředí se na mezinárodní dění.

Specifickou oblastí, kde angličtina nabývá ještě větší důležitosti, jsou pak odborné časopisy. Crystal (2007: 93) uvádí, že 70 % odborných časopisů o lingvistice je publikováno v angličtině a v případě přírodních věd je v angličtině více než 80 % publikací. To má samozřejmě značný vliv na přejímání a používání terminologie.

Sdělovací prostředky nás obklopují a dostáváme se s nimi do kontaktu každý den, není proto překvapivé, že, jak uvádí Nunes Santosová (2016: 72), masové sdělovací prostředky jsou jedním z hlavních zdrojů, které vnáší cizí termíny do jazyka.

3.2.6. Vzdělávání

Vzhledem k celosvětovému rozšíření angličtiny a již zmiňovaného vyššího počtu nerodilých mluvčích vůči mluvčím rodilým je zřejmé, že angličtinu se učí mnoho nerodilých mluvčích. Crystal (2007: 112) dokonce tvrdí, že učení angličtiny se celosvětově stalo jedním z nejrychleji rostoucích odvětvích obchodu.

Výuka angličtiny v Brazílii se historicky vyvíjela podle kontaktů s Velkou Británií a Spojenými státy, které byly popsány v kapitole 2. Paralelně s významem brazilsko-britských kontaktů vznikla potřeba vyučovat v Brazílii angličtinu již po přesunutí portugalského dvora do Brazílie. V té době se v Brazílii začali Britové prosazovat v obchodu a potřebovali komunikovat s místními obyvateli, kteří pro ně pracovali. Oficiálně se však v Brazílii angličtina vyučuje od roku 1809. Dne 22. června 1809 byl vydán dekret, který nařídil založení školy francouzského jazyka a školy anglického jazyka. Toto vzdělání však bylo dostupné pouze nepatrnému množství obyvatelstva.

Velkého rozkvětu se výuka angličtiny v Brazílii dočkala až za druhé světové války, kdy se společnost pomocí angličtiny chtěla vymezit vůči mezinárodnímu postavení Německa i německým imigrantům, kteří do Brazílie přišli v předchozím století.

Postupně v Brazílii také vznikaly instituce, které měly podpořit vztahy Brazílie s anglofonními zeměmi i výuku angličtiny. V roce 1934 v Rio de Janeiro vznikla Sociedade Brasileira da Cultura Inglesa podporovaná ambasádou Velké Británie. V São Paulo například vznikl v roce 1935 O Instituto Universitário Brasil - Estados Unidos.

V roce 1961 pak zákon de Diretrizes e Bases stanovuje povinnost vyučovat na školách jeden cizí jazyk. Nejnovější reforma brazilského Ministerstva školství z roku 2017 zavádí angličtinu jako povinný předmět od šestého ročníku. Angličtina se tak stává společně s matematikou a portugalsčinou předměty, které jsou ze zákona povinné. Školy v případě zájmu samozřejmě mohou nabídnout i doplňkový cizí jazyk – většinou španělštinu.

Výuku anglického jazyka v Brazílii kromě veřejného školství nabízí i soukromé školy a soukromé jazykové kurzy. Přesto však British Council (2014: 7-8) uvádí, že pouze 5,1 % Brazilců starších 16 let hovoří anglicky. Dle výsledků tohoto výzkumu nejlépe anglicky mluví mladí lidé ve věku mezi 18 a 24 lety (10,3 %) a vyšší společenská třída (9,9 %). Přičemž 47 % Brazilců, kteří mluví anglicky, má pouze základní znalost.

4. Jazyková politika Brazílie

Jazykový kontakt a především vliv kontaktu jazyků na jejich podobu je uživateli jazyka vnímám různě. Někteří považují přejatá cizí slova v jazyce za obohacující prvek, jiní je vnímají negativně a jsou i tací, kteří míní, že jazyku škodí; někteří dokonce hovoří o jazykovém imperialismu.

K otázce jazyka se vždy musí zaujmout postoj i vláda a čelní představitelé země. V Brazílii má oficiální jazyková politika země mnoho témat – od oficiálního jazyka přes přístup k domorodým indiánským jazykům a reformu pravopisu až po otázku přejímání cizích slov. Bamgbose (2009: 645) tvrdí, že sice v některých případech je jazyková politika dávána najevo otevřeně ve formě různých prohlášení, zákonů a nařízení, ale často je skrytá. Ať již však je otevřená nebo skrytá, přítomná je vždy.

V případě cizích slov je jazyková politika Brazílie otevřená, protože v zemi byly pokusy tuto otázku ošetřit legislativně. Tyto pokusy o schválení zákonů, které měly značně puristické tendence, jsou výrazem jazykové politiky.

V roce 1999 předložil brazilský poslanec Aldo Rebelo návrh zákona č. 1676/1999, kterému se také říká Lei dos Estrangeirismos. Tento návrh vyvolal vášnivou debatu o portugalštině v Brazílii. Navrhovaný zákon totiž měl omezit používání slov cizího původu (především anglicismů) v Brazílii na základě dojmu, že slova cizího původu představují pro portugalštinu hrozbu a také ohrožují národní svrchovanost, protože skrze ně do země vniká americká kultura.

Návrh požadoval, aby všechna slova cizího původu byla do devadesáti dní nahrazena svými portugalskými ekvivalenty. Dále například vyžadoval, aby cizinci žijící v Brazílii déle než rok, směli na veřejnosti hovořit pouze portugalsky. Z Odůvodnění návrhu zákona je očividné, že míří konkrétně vůči používání anglicismů. V Odůvodnění návrhu například stojí:

Que obrigação tem um cidadão brasileiro de entender, por exemplo, que uma mercadona „on sale“ significa que esteja em liquidação? Ou que „50% off“ quer dizer 50% a menos no preço? Isso não é apenas abusivo; tende a ser enganoso. E a medida que tais práticas se avolumam (atualmente de uso corrente no comercio das grandes

cidades), tomam-se também danosas ao património cultural representado pela língua.¹

Diário da câmara dos deputados, 1999: 52061

Návrh podpořila skupina učenců, spisovatelů, novinářů i gramatiků, kteří chtěli, aby se používala „správná, kultivovaná a čistá“ portugalština. Na druhé straně stála skupina jazykovědců, kteří se domnívali, že takové pojetí jazyka je přežitkem a jazyk je organismus, který se přirozeně obnovuje, přičemž obnova mu neškodí, ale obohacuje ho.

Tímto návrhem však snahy o „očistění“ portugalštiny neskončily. Návrh byl nahrazen návrhem č. 50/2001, který má „podporovat, chránit a bránit“ používání portugalštiny. Tento přepracovaný návrh byl předložen senátorem Amirem Landem a byl vypracován ve spolupráci s Associação Brasileira de Linguística a Associação de Linguística Aplicada do Brasil.

Nový přepracovaný návrh stanovuje například povinnost používat výhradně portugalštinu ve veškeré přímé a nepřímé komunikaci mezi úřady a veřejností. Tentýž návrh zákona také stanovuje médiím povinnost vytvářet glosáře cizích slov, která používají. V glosáři musí být uveden portugalský ekvivalent, aby významu slova publikum rozumělo. Zákon rovněž stanovuje, že pro oblast techniky a vědy, kde převažují cizí slova nad slovy domácími, budou vytvořeny výbory, které sestaví glosáře portugalských ekvivalentů nebo alespoň zdomácnělých variant cizích slov.

Projednávání zákona se táhlo až do roku 2008, kdy byl s konečnou platností archivován.

Kritici zákona proti používání cizích slov v portugalštině často argumentují tím, že cizí slova jsou součástí přirozeného vývoje jazyka, obohacování i tím, že portugalština slova z cizích jazyků přebírala vždy. Již v dobách arabské invaze na Pyrenejský poloostrov se portugalština hojně obohacovala na základě arabštiny. Dalším častým argumentem, který vyplývá z přechozího, je, že „čistota“ jazyka je mýtus. Garcez a Zillesová (2002: 28) také tvrdí, že odůvodnění zákona proti slovům cizího původu je pochybné, protože je založené

---

¹ Překlad: Má snad brazilský občan povinnost rozumět tomu, že když je například něco „on sale“ tak je to ve výprodeji? Nebo že „50% off“ znamená, že je cena o 50 % snížena? To je nejen nešvar, je to až klamavé. A pokud takové praktiky ještě nabydou na síle (v současnosti se běžně vyskytují v obchodu ve velkých městech), tak budou škodlivé pro kulturní dědictví, jaké jazyk představuje.

na hlavním jazykovědném předsudku; totiž na víře, že Brazílie je zemí, kde všichni mluví jedním jediným jazykem, který je stejný a srozumitelný pro všechny občany.

Někteří zastánci přítomnosti cizích slov v portugalštině jdou ještě dále. Například El Dashová a Busnardová (2001: 58) dokonce spojují angličtinu s brazilskou identitou: „rozšíření angličtiny [v Brazílii] představuje volbu určitého typu mezinárodní integrace, zatímco rozšíření španělštiny by znamenalo jistý druh idealizované kontinentální identity.“

Situaci výstižně shrnují Garcez a Zillesová (2002: 34), když uvádí: „Pokud touha je hybnou silou, na jejímž základě si uživatelé půjčují slova z jiných jazyků, pak silou, která má na svědomí odpor k výpůjčkám, je strach – strach ze ztráty kontroly, z ohrožení čistoty jazyka a ze ztráty monolitické národnosti, tedy strach z plurality a rozmanitosti.“

4.1. Vnímání cizích slov veřejností

Je nutné upozornit na to, že postoj laické veřejnosti je založen na jiných důvodech než postoj zákonodárců, lingvistů, profesorů a dalších odborníků. Postoj veřejnosti je velmi úzce spjat s rysy anglofonní kultury, které byly popsány výše, tedy s filmem, hudbou, sdělovacími prostředky a obecně s prestiží anglofonní kultury a angličtiny. Do jisté míry lze říci, že Brazilci angličtinu vnímají jako prestižní jazyk a anglicismy v portugalštině jsou často používány na místech, kde portugalština má vhodný ekvivalent, ale slovo anglického původu má vyšší prestiž nebo jeho použitím mluvčí ukazuje, že zná „správnou“ terminologii.

Nelze ovšem vnímání slov cizího původu v Brazílii generalizovat. Nunes Santosová (2016: 74) konstatuje, že rozdílné společenské skupiny vnímají cizí slova jinak, a to často i v rámci jedné komunity. Obecně lze říci, že mladí lidé anglicismy častěji vnímají pozitivně a starší lidé naopak negativně.

Paiva (1999) také tvrdí, že anglicismy jsou v Brazílii používány hlavně vyššími společenskými třídami ve snaze odlišit se od tříd nižších. I z tohoto důvodu anglicismy pro některé mluvčí v Brazílii, jak uvádí Justina (2006) nemusí nést konotaci prestiže, ale snobismu, popř. imperialismu USA. Přesto ze závěrů výzkumu Justiny vyplynulo, že Brazilci jsou smíření s tím, že příliv anglicismů je nevyhnutelný.

4.2. Původní vs. překladové texty

Je také důležité upozornit na rozdíly ve vnímání anglicismů (a slov cizího původu obecně), případně i syntaktického a pravopisného vlivu angličtiny, v textech domácí brazilské produkce a textech překladových.

Zatímco v textech domácí produkce mohou být anglicismy vnímány jako prvky nesoucí prestiž (i když i zde mohou být vnímány některými mluvčími portugalštiny negativně, jak zmiňuje kapitola 4.1.), v překladových textech mohou být chápány dokonce i jako chyby překladatele.

Na druhou stranu v překladových textech je přítomnost slov cizího původu objektivněji přijatelná. Je to dáno tím, že, jak uvádí Filipec a Čermák (1985: 121), v překladech jsou slova cizího původu obvykle příznaková a charakterizují určité prostředí, stávají se tak prostředkem synonymického odstiňování a diferenciací. To tedy znamená, že překladové texty, které často popisují cizí exotické prostředí a kulturu, musí využívat výpůjček z jazyka originálu k popisu těchto skutečností, protože cílový jazyk pro ně nemá označení domácího původu.

Zároveň se mnohá cizí slova do jazyka dostanou právě přes překladové texty, protože v okamžiku, kdy překladatel překládá text, který popisuje realitu neznámou cílovému čtenáři, musí pro ni zavést pojmenování, které často vychází z jazyka originálu.

5. Vliv na lexikum

Lexikum je složkou jazyka, která je nejvíce ovlivněná kontaktem mezi jazyky. Dle Vilely (1994: 14) je právě lexikum tím nejdynamičtějším subsystémem jazyka, protože se do něj nejvýrazněji a nejrychleji promítnou politické, ekonomické, sociální, kulturní nebo vědecké změny a inovace. Slovní zásoba každého jazyka je tedy proměnlivá a obohacuje se prvky domácími i cizími. Pokud jde o zdroje cizí, hovoříme o přejímání slov, slovních spojení a frazémů. Cizí vlivy se projevují zejména v oblasti odborné terminologie, v poslední době ale pronikají i do každodenního jazyka.

5.1. Důvody přejímání cizích slov

1. Potřeba

V tomto případě do jazyka vnikají cizí slova z důvodu pojmenování cizí reality, kterou cílová kultura nezná, a tudíž pro ni ani nemá vlastní pojmenování. Příklady takových cizích slov v portugalštině jsou např. *soneto* (z italštiny), *sesta* (ze španělštiny), *whisky* (z angličtiny). Tento důvod značně souvisí s globalizací a rostoucí prestiží anglosaské kultury, kdy se anglosaské předměty a koncepty šíří po celém světě, velmi často i s původním anglickým pojmenováním. Nejedná se však výhradně o takovéto případy, dalším příkladem jsou například moderní technologie a nové vynálezy, pro které je potřeba v každém jazyce ustálit určité pojmenování.

2. Prestiž

V takovémto případě má portugalština vlastní pojmenování pro daný objekt nebo koncept, ale toto domácí pojmenování koexistuje s cizím ekvivalentem. Původní a cizojazyčné slovo však mohou mít mírně odlišné konotace nebo mohou být používány v odlišných kontextech. Vzhledem k tomu, že tyto výpůjčky nejsou v přijímacím jazyce nezbytně nutné, Vilela (1994: 17) hovoří o *empréstimos de luxo*, tedy o přepychových výpůjčkách.

Tyto lexikální jednoty jsou často do jazyka přejímány a užívány z důvodu vyšší společenské prestiže. Užívání těchto slov cizího původu je často dáno preferencemi konkrétního mluvčího a také bývá ovlivněno společenskými faktory. Mluvčí, kteří volí slovo přejaté z angličtiny, jsou pak často vnímáni jako moderní, kosmopolitní

a znají dané problematiku, ke které se termín vztahuje. Dle Thonusové (1992: 176) je případ, kdy při kontaktu jazyků dochází k jazykovým výpůjčkám ze sociopsychologických důvodů spíše než z nutnosti zaplnit mezery v jazyce častější. Příkladem takovýchto lexikálních jednotek je např. *timing*, které má domácí ekvivalent *calendarização*, *pattern* s domácím ekvivalentem *padrão* nebo *speaker* a *locutor*. Nejedná se samozřejmě o plné ekvivalenty. Každý z výrazů (ať již cizí nebo domácí) má odlišné konotace a je používán v jiném kontextu. Avšak v celé řadě kontextů funguje domácí slovo jako ekvivalent ke slovu cizího původu.

5.2. Typy lexikálních jednotek cizího původu

Filipec a Čermák (1985) rozlišují několik kategorií slov a slovních spojení cizího původu:

5.2.1. Slova a slovní spojení citátová

Jde o pojmy z cizího jazyka, které označují předměty, pro které v jazyce domácím nemáme vlastní pojmenování. Tato slova se ponechávají v původní podobě, popř. se přizpůsobují grafickému systému cílového jazyka. V textech pak citátová slova dodávají lokální zabarvení. Jedná se o výrazy jako *fado*, *saudade* nebo *sertão*.

5.2.2. Slova a slovní spojení přejatá

Jedná se o slova cizího původu, která na rozdíl od slov citátových označují skutečnost, která je v cílovém jazykovém prostředí běžná. V českém kontextu se jedná například o slova *sobota*, *pohan* nebo *kalendář* v kontextu portugalštiny je to pak *fim de semana*, *esporte* nebo *xampu*.

5.2.3. Kalky

Kalky jsou slova cizího původu, která vznikají doslovným překladem slova nebo jeho struktury. Lze je dále dělit na slovotvorné, frazeologické a sémantické kalky (Dubský, 1989: 91).

5.2.3.1. Slovotvorné kalky

Slovotvorné kalky vznikají překladem slovotvorných částí slov. Jedná se např. o *s-vědomí* – *con-sciência* z latinského *con-scientia*.

Supermercado je slovo, které je úzce spjaté s celosvětovým rozmachem americké spotřební kultury. Toto slovo, které je dnes hojně v Brazílii

používané vzniklo jako slovotvorný kalk z americké angličtiny. První výskyt anglického *supermarket* je doložen již z roku 1933². Na tomto případě lze také ilustrovat fakt, že ne vždy můžeme sledovat etymologii slova, abychom došli k tomu, z jakého jazyka bylo přejato. Slovo *supermercado* je tak sice složeno z původem latinských slov *super* a *mercatus*, avšak složenina byla přejata z angličtiny.

5.2.3.2. Frazeologické a sémantické kalky

Jedná se o slovní spojení, kdy jeho jednotlivé části byly doslovně převezeny z původního (v tomto případě anglického) jazyka i s původním významem. Konkrétně se jedná např. o:

hot dog = *cachorro quente* (párek v rohlíku)

sky-scraper = *arranha-céus* (mrakodrap)

weekend = *fim-de-semana* (víkend)

iron curtain = *cortina-de-ferro* (železná opona)

Mnoho těchto kalků také nalezneme v mluvě mluvčích portugalské, kteří žijí v anglofonních zemích, tzv. *portinglês* (viz kapitola 8.1.); např. *responder para trás* je kalk od anglického *to talk back* (odmlouvat), přičemž v běžné portugalské je ekvivalent *responder azedamente*.

5.3. Dělení lexikálních jednotek podle původu

5.3.1. Internacionalismy

Je třeba rozlišovat mezi prostředky, které jsou přejaté z jednoho konkrétního jazyka a používají se v dané jazykové oblasti, a internacionalismy, tedy těmi prostředky, které jsou společné několika jazykům a často jsou např. řeckého nebo latinského původu (*bible*, *olympiáda*, *cirkus*). Ne vždy musí internacionalismy být celá slova. Existuje i celá řada internacionálních morfémů, které se připojují jako sufixy nebo prefixy k lexikálním jednotkám, např. *ismus* (CS) – *ism* (EN) – *ismo* (PT).

---

² <https://www.etymonline.com/word/supermarket>

Jedná se také o skupinu lexikálních jednotek, která se do značné míry překrývá se slovy a slovními spojeními citátovými – tedy o pojmenování, které nemají v cílových jazycích ekvivalent, a proto se používají v původní podobě, jako např. v portugalské *pampa*, *tundra*, *samurai*.

Zároveň je třeba si uvědomit, že internacionalismy mají odlišné postavení v portugalské, kde do určité míry splývají s domácí slovní zásobou, a v češtině, kde zůstávají cizí složkou lexika (např. *desilusão* – desiluze, zklamání; *evolução* – evoluce, vývoj). To je způsobeno tím, že velká část těchto internacionalismů je latinského původu, takže v portugalské, románském jazyce, působí mnohem přirozeněji, protože mají blízko k domácí slovní zásobě.

5.3.2. Slova přejatá z konkrétních jazyků

Jedná se o slova, která jsou přejata z konkrétních jazyků. Hovoříme např. o germanismech, italianismech nebo hispanismech.

Zároveň je nutné pamatovat, že ne vždy se slova a slovní spojení do cílového jazyka dostávají přímo. Mohou být přejata nepřímo přes jiný jazyk, tzn. zprostředkovaně. Dle Vilely (1994: 18) byla takto v minulosti do portugalské přijata celá řada anglicismů přes francouzštinu.

5.3.2.1. Anglicismy

Anglicismy jsou slova přejatá z angličtiny. Anglicismus lze také chápat v užším slova smyslu jako slovo přejaté z britské angličtiny a jeho americkým protipólem by pak byl amerikanismus. Pro účely této práce však používáme anglicismus ve smyslu jakéhokoliv slova vypůjčeného z angličtiny (britské, americké, australské...).

5.4. Stupeň zdomácnění

Při přejímání cizích slov dochází v cílovém jazyce k formálním změnám. Formální změny jsou dány snahou uzpůsobit zvukovou nebo psanou podobu přejatého slova domácímu úzu. Vypůjčená slova vždy prochází procesem zdomácnění a nacházejí se v jeho různých stádiích. V případě přejímání slov z angličtiny do portugalské je také třeba si uvědomovat, že substantiva musí v procesu zdomácnění, aby mohla být

v portugalské plně užívána, získat rod. Pokud není rod daného substantiva dán přirozeným rodem, tak většinou je substantivum považováno za maskulinum, např. *o fax*.

Slova cizího původu mohou být v cílovém jazyce stále pocíťována jako cizí. V takovém případě mají obvykle rozkolísaný pravopis (např. *whisky, wisky, uísque*). Vzhledem k tendenci k zjednodušení a snazšího zapojení do domácího jazykového systému slova cizího původu postupně zdomácnují, až jsou uživateli jazyka vnímána jako slova zcela vžitá.

Výpůjčky jsou procesem zdomácnění adaptovány tak, aby odpovídaly brazilské výslovnosti. Tato adaptace často znamená, že se eliminují shluky konsonantů, např. *piquenique (picnic), esporte (sport)*.

De Moura Nevesová (2004: 21) při svém výzkumu zjistila, že 51 % anglicismů v brazilské portugalské si uchovává pouze anglický pravopis (např. *best-seller, boom, doping, hit*). Pouze 8 % anglicismů se vyskytuje jen ve variantě adaptované portugalské (např. *fã, teste, sanduíche, xerife*) a zbylé anglicismy koexistují s portugalským i anglickým pravopisem (např. *baseball/beisebol, cartoon/cartum, dollar/dólar, ketchup/catchup*)

5.4.1. Nová pravidla portugalského pravopisu

Nová pravidla portugalského pravopisu z roku 1999 začlenila do portugalské abecedy grafémy *k, w a y*. Tyto grafémy se vyskytují ve slovech cizího původu a postupně s jejich „poportugalštěním“ jsou nahrazovány domácími ekvivalenty (*c, qu, u, v, i, ai*). K tomu došlo například ve slovech *panqueque* nebo *catchup*. Grafémy *k, w a y* jsou v portugalské běžně používány pouze pro cizojazyčná vlastní jména, jako například Washington nebo Kant, a jejich odvozeniny, např. *washingtoniano, kantismo*.

5.5. Výpůjčky

Anglické výpůjčky se v portugalské vyskytují napříč jazykem. Anglicismy pojmenovávají objekty každodenní reality jako např. *shopping* → *fazer compras* no *shopping*, *happy hour* nebo *jeans*.

Přesto jsou však v některých kontextech častější než v jiných. V Brazílii nalezneme anglicismy v hojném počtu například mezi jednotlivými hudebními žánry: *jazz, punk, tecno, hiphop, rap, dance, rock...* Řadu anglicismů lze takto pozorovat v oblasti nových technologií, např. *notebook, laptop, CD-player, airbag, home-banking, home page, hardware, software, site...*

Je také nutné zmínit, že výpůjčky, které se v jazyce dostatečně ustálí, se stávají produktivní složkou jazyka – jsou dále formovány a jsou od nich odvozovaný další slovní druhy a slova s novými významy; např. *filme: filmar, filmagem, filmoteca, máquina filmadora...*

Zároveň výpůjčky se ne vždy v jazyce uchytí dlouhodobě, některé po určité době vymizí.

5.5.1. Výpůjčky z angličtiny, ke kterým existuje portugalský ekvivalent

V těchto případech portugalština má k danému anglicismu svůj vlastní ekvivalent. Avšak často se dle jazykového úzu používají spíše výpůjčky než slova domácí. Jedná se například o obchodní centrum – *shopping mall/center*, které se používá i ve zkrácené variantě *o shopping*, počítačovou myš – *mouse*, ale i *rato*, nebo *online*, které se v Brazílii používá téměř výhradně, ale evropská portugalština má ekvivalent *em linha*. Další případy jsou *light (leve)*, *diet (dietético)* – zejména u sycených nápojů, *delivery (entrega)*.

Jsou zde i případy, kdy portugalské a anglické slovo koexistují a jsou vyrovnané i dle počtu výskytů. V takovém případě volba záleží na preferencích daného mluvčího, které mohou také odrážet např. konkrétní situaci, kontext, adresáta, formálnost/neformálnost promluvy atd. Příklady těchto případů jsou: *manager/chefe, empresário; marketing/comercialização, design/projeto* nebo *teenager/adolescente*.

5.5.2. Výpůjčky z angličtiny, ke kterým neexistuje portugalský ekvivalent

Jde se o případy, kdy se v brazilské portugalštině používá anglicismus, přičemž k němu domácí slovní zásoba nemá domácí ekvivalent. Často se jedná o anglofonní realie, např. *brownies* nebo *marshmallow*. V některých případech jde i o objekty, které byly objeveny v anglofonních zemích – např. *jeans*. Jedná se

ale i předměty denní potřeby, pro jejichž pojmenování se v Brazílii ustálilo pojmenování anglického původu – např. *xampu* (z anglického *shampoo*). Je zde však i celá řada dalších případů, které se často vyskytují s rozkolísaným pravopisem na různé úrovni procesu zdomácnování, např. *stress/estresse* nebo *blog/blogue*.

5.6. Pseudovýpůjčky

Jedná se případy, kdy je potřeba vymyslet termín pro daný objekt nebo koncept, protože v portugalštině žádný vhodný neexistuje. Termín však nevznikne na základě domácího jazyka (portugalštiny), ale na základě tzv. pseudovýpůjčky z angličtiny. V tomto případě je z angličtiny přejato slovo, ale jeho význam je v novém portugalském kontextu zcela odlišný od původního anglického významu. V některých případech dokonce dochází i k morfologickým modifikacím původního slova. V brazilské portugalštině můžeme jako příklad pseudovýpůjčky uvést *o outdoor* s významem billboardu, reklamní plochy, plakátu. V angličtině však slovo *outdoor* tento význam nemá (znamená *venkovní*).

5.7. Rozšíření významu (extenze)

Extenze významu jsou případy, kdy není z angličtiny (nebo jiného jazyka) přímo vypůjčeno slovo, ale jen jeho význam. V těchto případech se rozšiřuje význam domácího portugalského slova podle významu anglického ekvivalentu (částečného ekvivalentu). Jedná se například o portugalské *emergência*, které původně znamenalo pouze *nouze*, avšak dnes má i význam anglického *emergency* (pohotovost v nemocnici). Podobně i portugalské *tanque* byla nádrž/nádoba na tekutinu, dnes již má analogicky s anglickým *tank* i význam vojenského bojového vozidla.

Kennedy (1971: 330) také uvádí, že dokonce dochází i k tomu, že rozšíření významu mění slovní druh slov. Například portugalské adjektivum pod vlivem angličtiny nabývá významu substantiva – *elevador* (zdvihající) získalo význam anglického *elevator/lift* (výtah) nebo *comercial* (obchodní) se pod vlivem angličtiny obohatilo o význam anglického *commercial* (reklama).

5.8. Internetová komunikace

Velmi specifickou oblastí jazyka, kde se silně projevuje vliv angličtiny, je komunikace na internetu, zejména mezi mladými lidmi. Pokud opomeneme používání výrazů anglického původu, které jsou dnes v Brazílii používány napříč generacemi, jako například *email*, *smileys* nebo *chat*, tak je nutné upozornit na to, že jazyk, který je používán právě na chatu nebo v rychlých zprávách je svébytný – hojně využívá zkratk (anglického i portugalského původu) i emotikonů a je plný pravopisných i gramatických chyb. Portugalština tento „internetový jazyk“ nazývá *Internetês*. Příklady anglicismů používaných v internetové komunikaci Brazilců jsou:

Lol (z anglického *laughing out loud*)

Orly (z anglického *oh, really*)

Haters – v portugalštině *odiadores*. Tento výraz se používá výhradně na sociálních sítích pro označení lidí, kteří kritizují ostatní.

Tgif (z anglického *thank God it's Friday*)

5.8.1. Citoslovce

S komunikací na internetu je spojeno i používání anglických citoslovcí. Tyto anglicismy se do jazyka dostávají především přes seriály a filmy a jsou používány v neformální komunikaci i v literatuře. Jedná se například o citoslovce *uau* (z anglického *wow*) nebo *ops* (z anglického *oops*).

5.9. Onomastika

Zvýšený kontakt angličtiny a portugalštiny, společně s vlivem americké kultury, má vliv i na jména, která jsou dávana brazilským dětem.

Thonusová (1992: 178) uvádí, že už mezi lety 1967 a 1987 bylo 22 % udělených jmen ovlivněno angličtinou (přičemž do této statistiky jsou započítávány pouze děti, které se narodily brazilským rodičům). Thonusová (1992: 178) dále dělí mužská jména ovlivněná angličtinou do jednotlivých kategorií:

1. Jména, která jsou identická s anglickými jmény (47 %); např. *Emerson*, *Jones*, *Armstrong*
2. Anglická jména s portugalským pravopisem (15 %); např. zjednodušení zdvojených konsonantů a vokálů – *Jeferson*, *Wilian*, nahrazení finálního

n písmenem *m* – *Andersom, Saymom*, použití diakritiky pro zdůraznění přízvuku – *Dênis, Pétersson*

3. Jména se sufixy anglického původu (34 %); zejména sufixy: *-son, -ton, -nei/ney, -man* – *Nedson, Gilson, Cleverton, Frankley*
4. Portugalská jména s pseudo-anglickým pravopisem (2 %); jedná se především o záměnu *y* za *i*, nebo o zdvojování konsonantů, např. *Adryano, Raffael, Sylvio*
5. Anglická jména s pseudo-anglickým pravopisem (2 %); např. *Wellingthon* místo *Wellington*, *Alexssander* místo *Alexander*, *Ericke* místo *Eric*

Stejná tendence se samozřejmě projevuje i u ženských jmen (např. *Jenifer, Stephanie* nebo *Kimberlei*). Dále je nutno zmínit, že výskyt jmen anglického původu, popř. poangličtěných portugalských jmen, v Brazílii od roku 1987, ze kterého údaje pochází, značně narostl, protože vliv angličtiny v Brazílii od tohoto roku také vzrostl.

5.9.1. Jména firem a značek

Také brazilské firmy a značky používají angličtinu ve svých názvech. Friedrichová (2002: 22) uvádí, že anglické názvy jsou často voleny z toho důvodu, že působí moderně, jsou dobře čitelné, mají konotaci západního (především amerického) stylu života a poskytují nový jazykový materiál, který může být copywritery kreativně zpracován.

Je však také vhodné zmínit, že reklama, propagační texty i názvy pracují i s dalšími cizími jazyky a využívají jejich konotace v soudobé společnosti. Zatímco výpůjčky z angličtiny jsou považovány za znak moderního produktu, tak francouzština často znázorňuje eleganci a indiánské jazyky jsou využívány u přírodních produktů.

Pokud jde o použití výrazů anglického původu v cizojazyčném prostředí v obchodních názvech, tak Friedrichová (2002: 22-23) je dělí do dvou skupin:

1. Sofistikované použití slova anglického původu

Jedná se o případy, kdy je slovo anglického původu použito správně a často důvtipně; např. kreativně využívá slovní hříčku.

2. Nevhodné použití slova anglického původu

Slovo anglického původu je použito neobratně nebo nesprávně. Například význam anglického slova neodpovídá firmě a jejímu zaměření. Příkladem je častý název *Master Limp* pro firmu, která se zaměřuje na úklid, popř. prodej úklidových prostředků. *Limp* je zkrácená verze portugalského *limpar* (uklízet), která se snaží napodobit slovesnou formu v angličtině, avšak v angličtině má sloveso *limp* význam jiný – belhat, potácet se.

6. Vliv na syntax

Přestože na první pohled nejznatelnější a jistě nejčastější je vliv cizího jazyka (v tomto případě angličtiny) na lexikální stránku jiného jazyka, tento vliv se projevuje i na dalších jazykových rovinách. Především tedy na rovině syntaktické a rovině pravopisu.

Syntaktický vliv není tak markantní. Syntax totiž oproti lexiku cizím vlivům více odolává. Přesto i syntax přebírá prvky z angličtiny.

6.1. Předložky na konci věty

Analogicky s anglickými větnými konstrukcemi, kde se předložka často vyskytuje až na konci věty, také brazilská portugalština začala měnit svůj slovosled.

V angličtině je předložka na konci věty v psaném textu tradičně vnímána jako stylisticky nevhodné neelegantní řešení. Dušková (2012: 274) uvádí, že čím hovorovější je daný text, tím vyšší je pravděpodobnost, že předložka bude v postpozici. Ve formálnějších textech je pak v prepozici. Avšak záleží i na osobních preferencích autora.

Anglické formální texty tedy preferují variantu slovosledu *I don't know about what she's thinking* oproti variantě *I don't know what she's thinking about* nebo variantu *To whom are you talking?* oproti *Whom are you talking to?* Přesto se v angličtině často setkáváme i s druhými možnostmi.

Pod vlivem angličtiny se tato konstrukce začala vyskytovat i v brazilské portugalštině. Většina brazilských gramatik se o této konstrukci vůbec nezmiňuje. Výjimku tvoří Bechara (1992: 158) který v sekci pojednávající o postavení předložek uvádí příklad předložky v koncovém postavení:

Quem há de resistir?

Resistir quem há de?

Změny slovosledu jsou často záměrné. Mají za úkol upoutat čtenáře či posluchače. Působí neformálně a atraktivně. Jedná se o konstrukci, která se častěji než v psaném textu vyskytuje v mluveném jazyce.

6.2. Gerundismo

Gerundismo je nadužívání gerundia. Jedná se o syntaktickou konstrukci, kterou brazilská portugalština přirozeně používá, ale v posledních letech je pod vlivem angličtiny nadužívána. O tom, že jde o poměrně častý jazykový fenomén svědčí i fakt, že pro něj má portugalština vlastní označení. Zároveň se zde skutečně jedná o rys brazilské portugalštiny, protože gerundium se takto v evropské portugalštině nepoužívá. Portugalština gerundium běžně využívá i v dalších případech, např. zkrácení vedlejších vět, které uvádí činnost předcházející hlavní části věty (*Chegando a casa, a Maria preparou o jantar*) nebo důvod (*A Maria faltou ao trabalho, estando doente*) či souběh dvou činností (*Maria ouvia sorrindo*). Brazilská portugalština používá gerundium také pro vyjádření průběhu děje; evropská portugalština však preferuje konstrukci *estou a fazer (alguma coisa)*.

Důvod nadužívání této syntaktické konstrukce v Brazílii nejspíše pochází z vlivu angličtiny. Avšak např. Cardoso (2017: 9) je proti tvrzení, že *gerundismo* se v brazilské portugalštině rozšířilo na základě vlivu angličtiny; jako důvod uvádí, že většina Brazilců necestuje do anglofonních zemí a neumí anglicky. Většina autorů se však shoduje na tom, že vliv angličtiny zde rozhodně roli sehrál.

V brazilské portugalštině se gerundium tradičně používá, pokud k sobě vztahujeme dvě činnosti v budoucnosti (*Vou estar vendo a novela quando você for ao futebol*) a v případech, kdy mluvčí chce zdůraznit délku trvání nebo opakování činnosti (*Vou estar fechando o balanço*).

Da Silva (2007: 18) konkrétně tvrdí, že *gerundismo* se do brazilské portugalštiny dostalo z angličtiny přes telemarketing. Dále da Silva (2007: 19) uvádí, že i dnes se používá zejména v kontextech telemarketingu, bankovníctví, na letištích a ve firmách.

Gerundismo tak spočívá v používání gerundia v kontextech, kde to není pro brazilskou portugalštinu přirozené. V mnoha případech je tvořeno s pomocným slovesem *estar* a vyjadřuje například blízkou budoucnost jako v následujících příkladech:

Vou estar transferindo sua ligação

Vou estar pedindo que a senhora esteja me enviando o recibo

V těchto případech je vliv angličtiny patrný. V angličtině se totiž průběhový budoucí čas používá v případech, kdy mluvčí chce být k adresátovi sdělení velmi slušný. V angličtině se tedy běžně setkáme s případy, kdy například prodejce v komunikaci se zákazníkem použije budoucí průběhový čas (*Will you be requiring anything else, sir?*).

Jako *gerundismo* však neoznačujeme pouze tyto případy, ale také další. Může se tak například jednat i o výskyt gerundia ve větě *andando é viver*, kde by v portugalštině měl správně být infinitiv (*andar é viver*), ale pod vlivem anglického *walking is to live* je zde použité gerundium.

6.3. Nadužívání pasiva

Dle jazykové normy portugalštiny lze tvořit pasivum pouze od tranzitivních sloves. Zároveň se pasivní rod v portugalštině běžně tvoří pouze od některých sloves. Obecně jsou to slovesa, které patří do sémantické skupiny sloves jako *perguntar* nebo *informar*.

Například: *Fui consultado a respeito.*

Da Silva (2007:18) je názoru, že toto nadužívání pasiva v brazilské portugalštině, zejména v kontextech, kdy není portugalštině přirozené, vychází z vlivu angličtiny. Angličtina totiž nijak neomezuje výběr sloves, od kterých lze vytvořit pasivní rod.

Zřejmě po vzoru angličtiny začala brazilská portugalština používat pasivum tam, kde ho tradičně nepoužívala. Dnes tak v brazilské portugalštině nalezneme pasivní věty jako:

Não fui copiado no e-mail.

Sanches foi comunicado da decisão.

V překladu tedy „*Nebyl jsem dán do kopie*“ a „*Sanchesovi bylo sděleno rozhodnutí.*“ V angličtině se obě větné konstrukce běžně vyskytují: *I wasn't copied on the e-mail* a *I was communicated about the decision.*

7. Vliv na pravopis

Angličtina má také vliv na pravopis portugalských slov. Jedná se o používání písmen anglické abecedy a pravopisu, který napodobuje pravopis angličtiny. Takto ovlivněná slova nalezneme především v reklamě, názvech společností a značek, v zábavním průmyslu, bulvárním tisku a elektronické komunikaci.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 5.4.1. poměrně zásadní roli na pravopisné změny mělo zavedení nového portugalského pravopisu, který byl schválen v roce 1990 a v Brazílii zaveden v roce 2009. Pod vlivem velkého množství cizojazyčných (především anglických) slov v portugalštině, tato změna do portugalštiny oficiálně zavedla písmena *k*, *w* a *y*, která se objevují ve slovech anglického původu.

Vliv angličtiny se také projevuje na nekonzistentním používání velkých písmen v portugalských názvech. Anglický úzus je používat u každého slova v názvu velké písmeno, s výjimkou členů a předložek. Portugalština v mnoha případech umožňuje dle nových pravidel pravopisu více variant. Například je v portugalštině možná varianta *santa Filomena* i *Santa Filomena*. Obě varianty jsou možné například i u názvů předmětů *línguas e literaturas modernas* i *Línguas e Literaturas Modernas*. Portugalský úzus pak například také stanovuje, že názvy měsíců se píší s malým písmenem. To však ne všichni mluvčí portugalštiny dodržují a někteří píší měsíce pod vlivem angličtiny s velkým počátečním písmenem. V Brazílii se tak setkáme například s *férias de Julho*.

Zvláštním případem pak jsou zkratky v elektronické komunikaci. V kapitole 5.8. byly popsány zkratky pocházející z angličtiny, které se používají v internetové komunikaci mezi mladými lidmi v Brazílii. Brazilci však nepřejímají pouze zkratky pocházející z angličtiny, ale pod anglickým vlivem si pro chatování vytváří vlastní zkratky:

Např. *VC* = *você*

VDD = *verdade*

CTZ = *tenho certeza*

Tyto zkratky tedy lze také považovat za vliv angličtiny na pravopis brazilské portugalštiny.

8. Další výsledky kontaktu angličtiny a portugalštiny

8.1. *Portinglês*

Termín *portinglês* vytvořil Adalino Cabral. Cabral (1985) tímto neologismem označuje slova a výrazy anglického původu, které se objevují v portugalské promluvě. Jiní autoři pro tento fenomén používají pojmenování jako *emigrês*, *interlanguage*, *ingleguês*, *porglish* nebo *portenglish*. Je také vhodné zmínit, že k podobným vlivům angličtiny na další jazyk dochází analogicky i u mluvčích jiných jazyků, kteří žijí v anglofonním prostředí; v takových případech hovoříme např. o *spanglish*, *italish* nebo *franglais*.

Cabral *portinglês* vymezuje poměrně úzce i geograficky, když uvádí, že v jeho pojetí *portinglês* je „jazyk mluvčích portugalštiny v převážně anglicky mluvících komunitách v oblasti Nové Anglie a na dalších místech v USA.“ Jedná se především o šest komunit žijících ve městech New Bedford, Fall River, Taunton, Cambridge, Somerville a Lowell ve státu Massachusetts. Do této oblasti přicházeli nejprve migranti z Portugalska a později se zde usazovali také mluvčí portugalštiny z Brazílie nebo Kapverdských ostrovů. Portugalsky mluvící přistěhovalci se v této oblasti usazují dodnes; například, dle údajů Federal Reserve Bank v Bostonu (Marcuss: 2004), mezi lety 1990 a 2000 byli imigranti z Brazílie druhou nejrychleji rostoucí skupinou v Nové Anglii a portugalsky mluvící představovali nejpočetnější imigrantskou komunitu v oblasti. Stephens (1989: 716) uvádí, že významný počet portugalsky mluvících přistěhovalců se usazoval i v Kalifornii. Cabral také zmiňuje, že obdoby *portinglês* nalezneme i v malých komunitách v dalších anglicky mluvících zemích světa jako v Kanadě, Austrálii nebo Jihoafrické republice.

Uzavřené komunity mluvčích portugalštiny pomohly uchovat znalost portugalštiny a umožnily, společně s portugalsky vydávaným tiskem (např. *Portuguese Times*, *The Portuguese Tribune* nebo *Jornal Português*), mšemi v portugalštině nebo rádiem či televizí v portugalštině, vytvořit interjazyk *portinglês* (stejně podmínky umožnily i vznik mnohem známější *spanglish*). Role portugalsky psaného tisku byla pro udržení portugalštiny v USA stěžejní. Na začátku dvacátého století totiž portugalsky mluvící imigranti portugalsky nemluvili na veřejnosti a často ani doma. Dle Papa (1949) zlepšení situace nastalo společně se zavedením politiky dobrého sousedství

USA vůči státům Latinské Ameriky, kdy portugalsky mluvící imigranti začali portugalštinu používat otevřeně i na veřejnosti. Situace se dále zlepšovala také s rostoucím významem Brazílie pro světovou ekonomiku.

Pokud jde o vliv angličtiny na portugalštinu v USA, Pap (1949: 46) uvádí, že proměna portugalštiny imigrantů ve Spojených státech může být zobecněna do dvou hlavních linií: (a.) regionální a lidové prvky v jazyce portugalsky mluvících imigrantů se nivelizovaly a používané varianty jazyka se tak přiblížily standardní portugalštině; (b.) angličtina vyvíjí na portugalštinu značný vliv, a to zejména v oblasti lexika.

Nemůžeme však považovat mluvčí portugalštiny v USA za homogenní skupinu – míra vlivu angličtiny na portugalštinu se liší u každého mluvčího. Dle Papa (1949: 50) vzdělanější mluvčí například mají vyšší pravděpodobnost, že si zachovají rodný jazyk v „čistší“ podobě stejně tak jako mluvčí, kteří žijí v konzervativních komunitách. S individualizací vlivu portugalštiny do jisté míry souhlasí i Cabral, který věří, že jazyk těchto mluvčích je produktem prostředí, ve kterém žijí, proto je velice důležité zabývat se i životním příběhem portugalských mluvčích v anglofonním prostředí a tím, odkud a jak do oblasti přišli.

Cabral i Pap se shodují na tom, že nejvíce bylo jazykovým kontaktem angličtiny a portugalštiny ovlivněno lexikum, naopak nejmenší vliv angličtina měla na výslovnost portugalsky mluvících imigrantů. V případě lexika oba autoři uvádí zejména lexikální výpůjčky v různém stádiu zdomácnování. Příklady slovní zásoby *portinglês* jsou:

<u>portinglês</u>	<u>angličtina</u>	<u>portugalština</u>
abautaimo	about time	já é tempo
ablivar	believe	acreditar
abode	aboard	bordo
draivar	to drive	guair/conduzir
estôa	store	loja
plama	plumber	canalizador
véli	valley	vale
rêsqe	risk	risco

V *portinglês* se však nevyskytují pouze lexikální výpůjčky, které jsou adaptované dle portugalské fonologie a morfolgie, ale také sémantické výpůjčky. Tyto případy popisuje Pap (1949) jako případy, kdy je portugalské slovo použito s významem podobného slova v angličtině, např. *aplicação* je použito ve významu *žádosti o práci*, analogicky *s application for a job*; *apontamento* ve významu *schůzka* dle anglického *appointment*; nebo *introduzir* ve významu *představit* dle anglického *introduce*. Sémantické výpůjčky však nezahrnují pouze slova, která zní v portugalštině podobně jako v angličtině, ale také další výrazy jako např. *o frio* ve významu *nachlazení* dle anglického *cold*, *olhar* ve významu *vypadat (dobře)* dle anglického *look* nebo *fazer sentido* ve významu *dávat smysl* dle anglického *make sense*.

Dále také dochází ke gramatickým změnám, kdy se například tranzitivní slovesa stávají intransitivními a naopak. Příkladem může být například tranzitivní sloveso *pedir*, které se pod vlivem anglického *ask for* začali mluvčí portugalštiny v USA používat s předložkou *por* → *Pedi pelo pão português*. Vliv angličtiny se projevil i na slovosledu, například názvy organizací přebírají anglický slovosled: *Português Recreativo Club* (místo *Club Recreativo Português*) nebo *Portugal Athletic Clube* (místo *Clube Atlético Portugal*).

Mluvčí portugalštiny žijící ve Spojených státech přistupují specificky také k vlastním jménům. Křestní jména se v řadě případů poameričtují, aby jim anglicky mluvící spoluobčané rozuměli. Jako případy Pap (1949: 163) uvádí *Jerónimo* → *Jerome*, *José* → *Joseph*, *Joe*; *Maria* → *Mary*; *Pedro* → *Peter*. Poameričtění se však netýká pouze jmen křestních, ale také příjmeních: *Almeida* → *Almada*, *Gil* → *Gill*, *Ferreira* → *Ferry*, *Simões* → *Simmons*. Na druhou stranu i mluvčí portugalštiny, kteří byli konfrontováni americkou realitou, si začali poportugalšťovat americké zeměpisné názvy; např. *Boston* → *Bóstão*, *Connecticut* → *Canérica*, *New Bedford* → *Bètefête*, *Virginia* → *Beijinha*.

Dalším rysem *portinglês* je *code mixing* neboli mísení jazyků, kdy mluvčí přepínají mezi dvěma jazykovými kódy – v tomto případě portugalštinou a angličtinou. Pap (1949: 106) jako příklady uvádí věty otištěné v portugalsky psaném americkém tisku: „*O assassinato do cônsul do Japão em Macau é bom prenúncio of the things to come.*“ Dalším uvedeným příkladem je „*os (sacerdotes) da nossa raça irão ter um hell of time primeiramente que cheguem a ser pastores.*“

8.2. Vliv portugalštiny na angličtinu

Stručně je také třeba připomenout, že jazykový kontakt mezi dvěma jazyky je vždy oboustranný. V případě vztahu angličtiny a portugalštiny to pak znamená, že i angličtina je ovlivňována portugalštinou. I zde platí, že vliv jazykového kontaktu je nejpatrnější v oblasti lexika.

Kontakt mezi angličtinou a portugalštinou má z pohledu angličtiny jinou povahu než z pohledu portugalštiny. Anglofonní společnost totiž portugalštinu nevnímá jako prestižní jazyk, a tedy nevzhlíží k portugalštině tak, jak je tomu v opačném případě. Tento velmi významný sociolingvistický aspekt způsobuje, že angličtina (na rozdíl od portugalštiny) nepřejímá slova, k nimž má vlastní ekvivalenty. Z toho tedy vyplývá, že anglické výpůjčky z portugalštiny jsou především slova, která pojmenovávají novou realitu. Realitu, která v anglofonní kultuře není běžná, a proto pro ni angličtina nemá vlastní pojmenování.

Většinu anglických výpůjček z portugalštiny lze rozdělit do následujících kategorií:

1. Koncepty, které byly v anglofonních zemích neznámé. V okamžiku, kdy anglofonní národy přijaly danou potravinu nebo pokrm, přejaly i jeho původní portugalské pojmenování. Lze sem zařadit i faunu a flóru, která se v anglofonních zemích také nevyskytovala a mluvčí angličtiny si tedy vypůjčili původní pojmenování.

<u>Portugalský výraz</u>	<u>Anglický výraz</u>	<u>Český výraz</u>
batata	potato	brambora
tapioca	tapioca	tapioka
mandioca	manioc	maniok
caju	cashew	kešu
feijoadá	feijoadá	feijoadá
albatros	albatross	albatros
piranha	piranha	piraňa

2. Koncepty, které jsou vázány na lusofonní kulturu. Často se jedná o typicky brazilské (popř. portugalské) koncepty spjaté s hudbou, tancem, náboženstvím, spiritualitou a kulturou obecně.

<u>Portugalský výraz</u>	<u>Anglický výraz</u>	<u>Český výraz</u>
samba	samba	samba
capoeira	capoeira	capoeira
lambada	lambada	lambada

3. Koncepty, které souvisí s rasovou rozmanitostí společnosti. Z historických důvodů od svého počátku byla brazilská společnost velmi rozmanitá. Soužití Evropanů, původních indiánských kmenů a otroků dovezených z Afriky si vyžádalo vytvoření pojmenování pro popis brazilské společnosti. Tato pojmenování pak byla přejata i angličtinou.

<u>Portugalský výraz</u>	<u>Anglický výraz</u>	<u>Český výraz</u>
crioulo	creole	kreol
mulato	mulatto	mulat
negro	negro	černoch

9. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo na základě sekundární literatury vypracovat přehledovou studii o vlivu, který má angličtina na podobu současné brazilské portugalštiny, jelikož v českém prostředí taková práce dosud chyběla. Práce je zaměřena sociolingvisticky a v potaz tedy nebere pouze prostý jazykový vliv, ale i vliv kulturní, který je v případě amerického vlivu na současnou brazilskou společnost značný.

Angličtina brazilskou portugalštinu ovlivňuje na základě poměrně intenzivního historického kontaktu nejprve se Spojeným královstvím a zhruba od druhé světové války se Spojenými státy. Tento vliv je v posledních desetiletích zesílen globalizací a šířením americké kultury a životního stylu, prostřednictvím médií i technologického pokroku. Vývoj nových technologií se totiž odehrává převážně v anglofonních zemích (zejména USA) a nově vyvinuté technologie jsou pojmenovávány anglicky. Ostatní jazyky pak z velké části tato pojmenování přejímají. Některé oblasti lidské činnosti pak mají v portugalštině terminologii, která je vystavěna výhradně na jazykových výpůjčkách z angličtiny, např. oblast informačních technologií, obchodu nebo marketingu.

Nejvýrazněji se vliv angličtiny na brazilskou portugalštinu projevuje na rovině lexikální. Lexikální výpůjčky z angličtiny jsou do portugalštiny přebírány i v případech, kdy portugalština má vlastní ekvivalent. Důvodem je právě vyšší společenská prestiž angličtiny. I v případě lexikálních výpůjček je zde velká rozmanitost. Cizí slova se nacházejí v různém stupni procesu zdomácnění a jsou přejímána s různými významy. Angličtina má na portugalštinu v Brazílii také vliv na rovině syntaktické a pravopisné, avšak ne tak výrazný jako na rovině lexikální.

Samostatnou kapitolou pak je interjazyk *portinglês*, který vznikl na půdě Spojených států. *Portinglês* je také výsledkem jazykového kontaktu mezi angličtinou a portugalštinou v kombinaci se stykem anglofonní a lusofonní kultury. Jedná se o interjazyk, kterým hovoří poměrně úzce vymezená komunita žijící v USA.

Je tedy zřejmé, že dopad jazykového kontaktu je markantní a v posledních letech stále roste. Tento trend však nevnímají všichni uživatelé portugalštiny totožně. Přestože hovoříme o tom, že brazilská společnost část anglicismů přijala z důvodu vyšší společenské prestiže, ne všichni Brazilci vnímají výpůjčky přítomné v portugalštině pozitivně. Někteří hovoří o znečišťování jazyka a o potřebě zachovat portugalštinu bez

kontaminací cizími jazyky, protože se jedná o součást národní identity a symbol svrchovanosti Brazílie. Důkazem toho, že se v Brazílii jedná o velice závažné a aktuální téma jsou i návrhy zákona proti slovům cizího původu, které byly předloženy v letech 1999 a 2001.

Na druhou stranu velká část odborné veřejnosti zastává názor, že slova cizího původu jazyku neškodí, ale obohacují ho. Především pak vliv angličtiny na portugalštinu vnímají jako součást přirozeného vývoje jazyka, který je v každodenním kontaktu s dalším jazykem. Jak připomíná Gottlieb (2005:162): „Anglicismy nejen odráží, jak svět vypadá, chutná a zní (např. *website*, *burger*, *hiphop*), ale také určují, jak se na něj díváme, co ‚dobře chutná‘ a co ‚dobře zní‘ v jiných jazycích. Anglicismy přesto nejsou pouhým nástrojem angloamerického duševního imperialismu; jsou potomky dobrovolné interakce ostatních jazyků s angličtinou.“

Je tedy nepopiratelné, že vliv angličtiny na brazilskou portugalštinu na rovině kulturní i jazykové je značný. Musíme si však položit otázku, zda je možné, či dokonce žádoucí, se tomuto vlivu v dnešním globalizovaném světě vyhnout.

Tato práce podává pouze přehled jazykového kontaktu angličtiny a brazilské portugalštiny a vliv tohoto kontaktu. Rozhodně se nejedná o vyčerpávající práci. Cílem bylo vypracovat přehled vlivu angličtiny na brazilskou tematiku a nastínit tak témata pro další studium a výzkum.

10. Resumo em português

O presente trabalho tem como objetivo apresentar o tema da influência da língua inglesa no português brasileiro contemporâneo do ponto de vista sociolinguístico. A influência linguística que a língua inglesa tem sobre as outras línguas do mundo é, de facto, um tema muito atual. No mundo de hoje, o inglês ocupa uma posição privilegiada – trata-se da *lingua franca* da atualidade. A sua influência é até mais marcante graças à divulgação da cultura anglófona.

Dada a complexidade dos fatores que influenciam o desenvolvimento de uma língua, este trabalho não se limita só aos aspetos puramente linguísticos, mas descreve também aspetos históricos, culturais e sociais.

Um dos aspetos que influenciam consideravelmente o desenvolvimento de uma língua é o contacto histórico da região onde esta se fala com países de línguas diferentes. Na verdade, o Brasil tinha contacto com os países anglófonos já no passado. Durante a história, o enfoque dos contactos mudou. No início da existência do estado brasileiro independente, um país muito influente no Brasil foi a Grã-Bretanha. A situação mudou radicalmente depois da Segunda Guerra Mundial, quando os Estados Unidos substituíram o país europeu nesta posição.

Nas últimas décadas, a influência dos EUA tem sido intensificada pelo avanço tecnológico e pela divulgação do estilo de vida americano e da sociedade de consumo. Isso leva a que algumas áreas de especialização (IT ou marketing, por exemplo) adotem a terminologia inglesa exclusivamente e muitas outras área de especialização empregam termos específicos em inglês.

A influência do inglês manifesta-se sobretudo no léxico. O português brasileiro tem-se enriquecido através da adoção de palavras de origem inglesa. Os empréstimos utilizam-se também em contextos em que a língua local tem um equivalente próprio. Em muitos casos, a razão para se optar por um estrangeirismo é o prestígio da língua inglesa, uma vez que as pessoas que utilizam anglicismos na sua fala são vistas como sabedoras e informadas do tema. A influência do contacto linguístico manifesta-se também em sintaxe e na ortografia, mas nos dois casos não é tão essencial como no caso do léxico.

Outro resultado do contacto entre a língua inglesa e a portuguesa é o portinglês, uma interlíngua falada pelas comunidades lusófonas nos Estados Unidos. Por último,

é importante recordar que o contacto linguístico é sempre bilateral. No entanto, a influência que a língua portuguesa tem sobre a língua inglesa é menos significativa do que a influência da língua inglesa.

O presente trabalho é o primeiro trabalho escrito na República Checa que analisa o contacto linguístico entre o português brasileiro contemporâneo e o inglês baseando-se em literatura secundária. Não obstante, não se trata de um trabalho exaustivo sobre o tema da influência inglesa no português brasileiro. Este trabalho oferece ao leitor um sumário básico da problemática e pode servir como ponto de partida para análises e pesquisas mais detalhadas.

11. Bibliografie

Acordo ortográfico da língua portuguesa. Porto editora. Dostupné z:
<https://www.portoeditora.pt/assets/acordoortografico/textointegralAO.pdf>.

BAMGBOSE, Ayo. A Recurring Decimal: English in Language Policy and Planning. In: KACHRU, Braj B., Yamuna KACHRU a Cecil L. NELSON. *The handbook of world Englishes*. Chichester: Wiley-Blackwell, 2009, str. 645-660. ISBN 978-1-4051-8831-9.

BECHARA, Evanildo. *Moderna gramática portuguesa*. São Paulo: Companhia editora nacional, 1992.

BHATIA, Tej K. World Englishes in Global Advertising. In: KACHRU, Braj B., Yamuna KACHRU a Cecil L. NELSON. *The handbook of world Englishes*. Chichester: Wiley-Blackwell, 2009, str. 601-619. ISBN 978-1-4051-8831-9.

CABRAL, Adalino. Portinglês: the Language of Portuguese Speaking People in Selected English-Speaking Communities. Dizertační práce. Boston College, 1985.

CAFÉ DE MIRANDA, L. G. M. A. Terminologia de informática em língua portuguesa: contribuição para uma linguagem documentária integrada Brasil/Portugal. *Revista Brasileira de Biblioteconomia e Documentação*, v. 25, n. 1/2, str. 22-41, 1992. Dostupné z: <http://www.brapi.inf.br/v/a/2809>.

CARDOSO, Mauro Martins. A corrupção do gerúndio “in natura”. *Gestão em Foco*. 2017, str. 1-10. Dostupné z: <http://www.santacruz.br/v4/download/gestao-em-foco/a-corrupcao-do-geruncio-in-natura.pdf>.

CRYSTAL, David. *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-521-53032-3.

DA SILVA, José Manuel. *Influências do inglês no português do brasil*. 2007, str. 4-23. Dostupné z:
https://josemsilvaprof.weebly.com/uploads/4/8/8/3/4883419/iipb1_atual.doc.

DE MENDONÇA BORGES, Roney Luis. *Estrangeirismos na publicidade brasileira*. Brasília, 2007. Dostupné z: <http://repositorio.uniceub.br/bitstream/123456789/1626/2/20427490.pdf>.

DE MOURA NEVES, Maria Helena. A realidade da incorporação de anglicismos no português do Brasil vista no contexto das atuais contendas sobre o tema. *Ilha do Desterro*, No. 47 (2004), str. 19-48.

Demandas de Aprendizagem de Inglês no Brasil. São Paulo: British Council, 2014. Dostupné z: https://www.britishcouncil.org.br/sites/default/files/demandas_de_aprendizagempesquisacompleta.pdf.

Diário da câmara dos deputados. 1999. Dostupné z: <http://imagem.camara.gov.br/Imagem/d/pdf/DCD04NOV1999.pdf#page=106>.

DUBSKÝ, Josef. *Základy španělské lexikologie pro překladatele a tlumočníky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 4. vyd. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2211-0.

EL DASH, Linda Gentry a Joanne BUSNARDO. Brazilian attitudes toward English: dimensions of status and solidarity. *International Journal of Applied Linguistics*, Vol. 11, No. 1 (2001). str. 57-74.

FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985.

Filme B. 2015. <http://www.filmeb.com.br/sites/default/files/revista/revista/revista-filmeb-web.pdf>.

FRIEDRICH, Patricia. English in advertising and brand naming: sociolinguistic considerations and the case of Brazil. *English Today* 71, Vol. 18, No. 3 (červenec 2002), str. 21-28. Dostupné z: <http://worldengliseshgroup6.pbworks.com/f/English+in+advertising+in+Brazil.pdf>.

GITTLIEB, Henrik. Anglicisms and Translation. In: ANDERMAN, Gunilla a Margaret ROGERS. *In and Out of English: For Better, For Worse?* Clevedon: Multilingual Matters, 2005, str. 161-184. ISBN 1-85359-787-2.

JUSTINA, Olandina Della. *Presença e uso de anglicismos no cotidiano brasileiro: a visão de pessoas comuns*. Cuiabá, 2006. Dostupné z: <http://www.ufmt.br/ufmt/unidade/userfiles/publicacoes/49f06bf3debf44357778b92d8c6d1568.pdf>.

KACHRU, Braj B. *World Englishes and Applied Linguistics*. 1991. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED347805.pdf>

KENNEDY, James H. The influence of English on the Vocabulary of Brazilian Portuguese. *Hispania*, Vol. 54, No. 2 (1971), str. 327-331. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/337793>.

KLÍMA, Jan. *Dějiny Brazílie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. Dějiny států. ISBN 80-710-6261-8.

MARCUSS, Mamie a Ricardo BORGOS. Who Are New England's Immigrants? *Communities and Banking*. 2004, str. 10-21. Dostupné z: <https://www.bostonfed.org/-/media/Documents/cb/PDF/Immigrants.pdf>.

MILANI, Carlos Roberto Sanchez. A importância das relações brasil – estados unidos na política externa brasileira. *Boletim de Economia e Política Internacional* 2011, n. 6, str 69-85. Dostupné z: http://ipea.gov.br/agencia/images/stories/PDFs/boletim_internacional/110614_boletim_internacional06_cap8.pdf.

Návrh zákona č. 50/2001. 2001. Dostupné z: <http://imagem.camara.gov.br/MostraIntegralImagem.asp?strSiglaProp=PL&intProp=1676&intAnoProp=1999&intParteProp=17#/>

NUNES SANTOS, Shirley Aparecida. A influencia do estrangeirismo no cotidiano da língua portuguesa. *Anais do XII ENFOPLE*. Inhumas: UEG, 2016, str. 72-81.

PAIVA, Vera Lúcia Menezes de Oliveira. Social implications of English in Brazil. *Encontro Nacional de Professores Universitários de Língua Inglesa*, 14, 1999, str. 326-331. Dostupné z: <http://www.veramenezes.com/implications.htm>.

PAP, Leo. Portuguese-American Speech: An Outline of Speech Conditions Among Portuguese Immigrants in New England and Elsewhere in the United States. King's Crown Press, 1949.

SMITH, Joseph. Brazil and the United States: Convergence and Divergence. University of Georgia Press, 2010. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=3038892>.

STEPHENS, Thomas M. Language Maintenance and Ethic Survival: The Portuguese in New Jersey. *Hispania*, Vol. 72, No. 3 (září 1989), str. 716-720. Dostupné online: <http://www.jstor.org/stable/343531>.

THONUS, Terese. Anderson, Maicon and Thyago: "English" Names in Brasil. *American Speech*. Duke University Press, 1992, 67(2), 175-189.

TINDALL, George Brown a David E. SHI. *Dějiny Spojených států amerických*. 5., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny států. ISBN 978-807-1065-883.

VILELA, Mário. Estudos de Lexicologia do Português. Coimbra: Almedina, 1994.

ZILLES, Ana Maria S. a Pedro M. GARCEZ. Estrangeirismos – desejos e ameaças. In: FARACO, Carlos Alberto. *Estrangeirismos: Guerras em torno da língua*. 2. São Paulo: Parábola editorial, 2002, str. 15-36.